A PERZSA *TAẒKIRA* ÉS A KONTINUITÁS

Apor Éva

A *taẕkira* a perzsa irodalomban egy sajátos (életrajzi) antológia-forma, mely lehetővé teszi számunkra, hogy értesüléseket szerezzünk régi korok költőiről, íróiról, szentekről. Való igaz, esetenként nem túl sokat, jobbára csak a leglényegesebb biográfiai adatokat, hogy például költőnk hol, mikor élt, kinek szolgálatában állt és mit írt, valamint szemelvényeket, válogatásokat műveiből. Ilyen „antológiákat" állítottak össze vezírek, fejedelmek, uralkodók utasítására és azok dicsőségére, dicsőítésére. A *taẕkira*-k egymásra épülnek, vagyis, egyéb forrás híján a későbbi *taẕkira* átveszi részben vagy egészben a korábbi *taẕkira* adatait, apróbb módosításokkal, és jórészt szemelvényeit is, hasonló módon. Ebből is következik, hogy a hibalehetőség igen nagy ezek esetében, s azok kiszűrése gyakorta teljességgel lehetetlen.

A perzsa *taẕkira* története a hidzsra 6. századáig vezethető vissza. Ez időszak előttről nem ismeretes a perzsa irodalomban *taẕkira* típusú alkotás, vagyis olyasféle mű, mely perzsa költők/írók/szentek életéről adna perzsa nyelven tájékoztatást, műveikből szemelvényeket. Az arab nyelvű irodalom korábbról ismer ilyesféle alkotásokat, melyek a tudományok és írásművészet nagyjairól nyújtanak bizonyos ismereteket. A török *tezkere* pedig éppenséggel perzsa hatásra jelent meg.

A perzsa irodalomban az első jeles ilyen jellegű műnek Niżāmī ʿArūẓī *Čahār maqāla* [Négy értekezés] című alkotásának második fejezete tekinthető. A mű magyar fordításban[1] is megjelent s ebben a kérdéses fejezet, a „második értekezés a költészet tudományának lényegéről, a jó költő érdemeiről" címet viseli, mely nem kevesebbről ad számot, mint a bokharai és szamarkandi Számánida uralkodókat megörökítő Rūdaqī-ról és kortársairól, a Gaznavidák udvari költőiről, a Karahánidák (Transoxiána), Bújidák (Ny-Irán és a mai Irak területén), a Zijáridák (Tabarisztán és Gorgán területén) udvari költőiről. Ő az, aki első ízben elemzi a gaznai Maḥmūd mulandóságával szemben Firdausi örökkévaló dicsőségét, a *Šāhnāme* keletkezésének körülményeit.

A máig élő perzsa *taẕkira*-irodalom „ősforrása" Muḥammad Aufī *Lubāb al-albāb* [Az értelem kvintesszenciája] című munkája, s egyben ez a *taẕkira*-irodalom egyik típusának iskolapéldája: a szerző H 617–618/1221–1222-ben fejezte be művét s ebben feldolgozta az addig ismert perzsa költőket az iszlám megjelenésétől kezdődően. Az antológiának ez a korai alkotása máig érezteti hatását: számtalan azóta írott *taẕkira* eredeti forrása maga a *Lubāb al-albāb.*

Az ilyen átfogó igénnyel készült *taẕkira*-kkal szemben a másik jellegzetes típus egy adott korszakra koncentrál, és annak költőit mutatja be esetenként a teljesség igényével. Ennek a típusnak talán legmarkánsabb példája a *Tuḥfa-i Sāmī* [Sām-i ritkaság], a szafavida Ismāʿil sah fiának, Sām Mīrzā-nak műve H 957/1550-ből. Ebben Sām Mīrzā a korai szafavida korszak mintegy hétszáz költőjét mutatja be, köztük kisebb költők seregét is, akiknek nagy része mára kihullott az irodalomtörténetből.

---

[1] Nizámi Arúzi: *Ritkaságok gyűjteménye avagy Értekezések az írnokról, a költőről, az asztrológusról és az orvosról*. Ford. Fridli Judit, Budapest 1984

A perzsa *taẕkira*-irodalom kutatói közül két nevet kell feltétlenül kiemelnünk: Moẕāhar Mosaffā – aki maga is költő, – egy Qājār-kori *taẕkira*, a *Majma' al-Fuṣaḥā* [Ékesszólók gyűjteménye][2] kritikai kiadásának előszavában ad áttekintést a perzsa *taẕkira*-ról, bemutatva annak legjelesebb darabjait a kezdetektől napjainkig. A perzsa *taẕkira*-irodalom másik kiváló kutatója Aḥmed Golčin-Maʿāni, aki a perzsa *taẕkira*-k bibliográfiai összeállítását két vaskos kötetben tette közzé.[3]

Az alábbiakban azt kívánom bemutatni, hogy miként is hagyományozódik a *taẕkira*-kon keresztül az irodalom, vagyis miként épülnek egymásra a *taẕkira*-k. Nézzünk meg három Qājār-kori *taẕkira*-t: Muḥammad Fāzil xān Garrusī: *Anjuman-i Xāqān* [Xāqān társasága][4] című munkáját, (ahol a címben szereplő Xāqān, azaz uralkodó, Fatḥ ʿAlī sah *taxalloṣa*, vagyis költői neve) (H 1234/ 1818–19, a továbbiakban *AX*), Maḥmūd Mirzā Qājār: *Safīnat al-Maḥmūd* [Maḥmūd házanépe][5](H 1240/1824–25, a továbbiakban *SM*) és Riẓā Qulī xān Hidāyat*: Majma' al-Fuṣaḥā* [Ékesszólók gyűjteménye][6] (H 1284/1867, a továbbiakban *MF*) című munkáját. Az első kettőnél az MTA Könyvtár Keleti Gyűjteményében lévő kéziratot, míg a harmadiknál a teheráni kiadást használom. Az összevetés a *SM* harmadik részének (*majlis*) egy kisebb fejezetét, a negyedik *martaba*-t mutatja be, mely Māzandarān és Gīlān költőit tárgyalja. Azon túlmenően, hogy ez a fejezet áttekinthető terjedelmű, a választást az is indokolja, hogy Māzandarān megkülönböztetett jelentőségű a Qājārok esetében, hiszen a török qājār törzs kánja Māzandarānból került Perzsia trónjára, ez a vidék az uralkodócsalád szűkebb hazája.

Az *AX* és a *MF* ismert munkák, minden valamire való irodalomtörténet foglalkozik velük, a *SM* azonban egy csaknem ismeretlen *taẕkira*. Szerzője Maḥmūd Mīrzā herceg (1214–1271?/1799–1854–55), a qājār Fatḥ ʿAli sah tizennegyedik fia, egy nagyműveltségű és sokoldalúan tehetséges fiatalember. A mű kritikai kiadása megjelent Tabrizban 1346/1968-ban, Abdolrasul Xayyāmpūr gondozásában, ám én mégis az MTA Könyvtár Keleti Gyűjteményének kéziratát használom, mert ez a kézirat, a *Majma'-i Maḥmūd*

---

[2] Riẓā Qulī xān Hidāyat: *Majma' al-Fusaḥā.* 1–6. Szerk. Moẕāhar Moṣaffā, Teherán 1334–1340/1955–1961.

[3] Aḥmed Golčin-Maʿāni: *Tārix-e taẕkerehā-ye fārsi*. 1–2. Teherán 1348–1350/1969–1972 [A perzsa *taẕkira* története]

[4] Muḥammad Fāzil xān Garrusī, taxalloṣa: Rāvī: *Anjuman-i Xāqān*. MTA Könyvtár Keleti Gyűjtemény, MS Per. F.9. Másolás ideje: H 1254/1838–1839. A szakirodalom számos példányát ismeri, főként Teheránból. A szerző Fatḥ ʿAlī sah hivatásos udvari költője, munkáját H 1234/1818–1819-ben fejezte be. Négy *anjuman*ra tagológik, az 1. az uralkodó költészetét, a 2. a királyi hercegeket és néhány más udvari nagyságot, a 3. a királyi udvar költőit, míg a 4. a különböző tartományok költőit mutatja be.

[5] Maḥmūd Mīrzā Qājār: *Safīnat al-Maḥmūd*. A mű a *Majma'i Maḥmūd* című kéziratban található, mely Maḥmūd Mīrzā Qājār műveinek máig ismert legteljesebb gyűjteménye. MTA Könyvtár Keleti Gyűjtemény, MS Per. F.14. Másolás ideje: H 1244/1829. A *SM* a gyűjtemény első darabja, (fols. 3v-125v.), H 1240/1824–1825-ben készült, Fatḥ ʿAlī sah korának költői antológiája. Négy részre (*majlis*) oszlik: az 1. rész tárgya a sah és a királyi hercegek költészete, a 2. a nagyvezíreké, a 3. a korabeli Perzsia poétáit mutatja be geográfiai elrendezésben, míg a 4. rész Maḥmūd Mīrzā önéletírása, és szemelvények műveiből. Több kézirata ismert, pl. Rieu, Ch.: *Catalogue of the Persian Manuscripts in the British Museum.* London 1879–1895. 1. Suppl. No.122. Kritikai kiadása megjelent Tabrizban 1346/1968-ban, Abdolrasul Xayyāmpur gondozásában.

[6] Lásd az 1. jegyzetet. A perzsa *taẕkira* talán utolsó klasszikus alkotása, mely az újperzsa költészet egészét felöleli, a kezdetektől a szerző koráig, csaknem kilencszáz költő bemutatásával. Legnépesebb a kortárs költők fejezete (360 költő). Riẓā Qulī xān Hidāyat a perzsa „felvilágosodás" korának kimagasló alakja (1215–1288/1800–1871), a korai Qājār sahok „költőkirálya", királyi hercegek nevelője, az első teheráni politechnikum, a *Dār al-Funūn* irányítója. A *MF* nem sokkal elkészülte (1284/1867) után megjelent litográf kiadásban (Teherán 1295/1878). Az új teheráni kiadás Moẕāhar Moṣaffā gondozásában jelent meg 1336–1340/1957–1961-ben, hat kötetben.

[Mahmud gyűjteménye] tartalmazza – mai ismereteink szerint – Maḥmūd Mīrzā műveinek legteljesebb összeállítását, köztük a *SM*-ot is.

Lássuk tehát a *SM* említett részét.

Harmadik *majlis*, negyedik *martaba*, Māzandarān és Gīlān (fols.101v-107v.)

A Rieu katalógusában leírt kéziratban a fejezet „Gilan and Tabaristan" címet viseli, Xayyāmpūr kiadásában viszont szintén Māzandarān és Gīlān szerepel.

Kéziratunkban a negyedik *martaba* a Kaszpi-tenger partvidékének rövid földrajzi leírásával kezdődik, ezt követi a tartomány főbb városainak felsorolása: Rašt, Kūča Iṣfahān, Lāhijān, Fūman, Šaft, Gaskar, Anzalī, Āmul, Sārī, Bālfuruš, Ašraf, Hazārjarīb, Savādkūh, Nūr, Kujūr, Kalārustāq, Tonokābun és Lārījān.

Eddig szövegünk megegyezik a Xayyāmpūr-kiadás szövegével, hiányzik viszont a fejezetben szereplő költők névjegyzéke, mely a többi fejezetben megtalálható, s a Xayyāmpūr-kiadásban is.

Harminchárom māzandarāni költőt mutat be költői nevük (*taxalloṣ*) szerinti felsorolásban Maḥmūd Mīrzā főként a 19. század első két évtizedéből. Ezek a poéták valamilyen formában mind kapcsolatban álltak a Qājār udvarral: királyi hercegek mellett nevelősködtek, hivatalnokok vagy különféle másolók, írnokok voltak a dívánban vagy kisebb hivatalokban, avagy egyszerűen csak a sah udvari költői voltak, vagy valamelyik herceg háza népéhez tartoztak és a felséges gazda dícséretét zengték. Nagy részük megtalálható Hidāyatnél a *MF*-ban, némelyikük már az *AX*-ban is. A szövegben szereplő hercegek jórészt Fatḥ ʿAlī sah fiai, vagyis szerzőnk féltestvérei és édes testvérei, az édes testvéreket Maḥmūd Mīrzā minden esetben külön hangsúlyozza.

1. **Iqbāl** (fol. 102v.): – neve ʿAlī Qulī, Āmul városából, Māzandarān-ból, Muḥammad Mīrzā herceg házanépéhez csatlakozott; egyetlen *ġazal*ból idéz három *beyt*et (párverset). – *AX*: nem szerepel. – *MF* (IV:145–146.): **Iqbāl Māzandarānī –** neve Mīrzā ʿAlī Qulī, aki Čalāu-ból származik, Māzandarān-ból; megírta a Qājār-család történetét, s ezt Muḥammad Qulī Mīrzā herceg, a *Mulkārā-ī Māzandarān* [Māzandarān felvirágoztatója] után *[Tārīx-i] Mulkārā*-nak [Mulkārā krónikája] nevezte el; több herceg szolgálatában is állt, így Daulatšāh, Muḥammad ʿAlī Mīrzā, Tahmāsb Mīrzā szolgálatában; írnok (*dabīr*) volt; életét Čalāu faluban végezte, megölték, testét kútba vetették; hosszan idéz tőle, köztük egy *ġazal*t is, amit a *SM* is idéz.

2. **Axtar** (fol. 102v.): – neve Muḥammad Ḥusayn Bīg, Bārfurūš városából, Māzandarān-ból; Yūsuf herceg majd Muḥammad Qulī Mīrzā herceg szolgálatában írnok (*dabīr*) volt; *ġazal*jaiból idéz három párverset (*beyt)*. – *AX* (fols.111v-112r.): **Axtar** – neve Muḥammad Ḥusayn Bīg, Bārfurūš városából, Māzandarān-ból; Muḥammad Qulī Mīrzā herceg szolgálatában állt, sok verse van; *ġazal*jaiból idéz négy párveset, ebből kettő megtalálható a *SM*-ban. – *MF* (IV:147.): **Axtar Māzandarānī** – kortárs költő; minden életrajzi adat nélkül; ugyanazt a *ġazal*t idézi, amit a *SM*.

3. **Čākar** (fol. 102v.): – neve Mīrzā Maḥmūd, Ašraf-ból, Māzandarān; Maḥmūd Mīrzā közvetlen házanépéből való: „nyolc teljes esztendőt töltött az én hivatalomban (*daftarxāna*) szolgálatomban, prózában és versben jeleskedett, írói nevét (*taxalloṣ*) hercegségünktől

kapta. Majd úgy láttam helyesnek, hogy Aḥmad ʿAlī Mīrzā herceg szolgálatába kerüljön, aki az én ifjabbik édes testvérem; hat hónapra ebbe a beosztásba került, [de] a szolgálatot figyelmetlenül végezte, és sok kényelmetlenséget okozott, leváltottam, kedves testvérem kívánsága szerint megfenyítettem és felmentettem."; három párversét idézi. – *AX*: nem szerepel. – *MF* (IV:205.): **Čākar Ašrafī –** neve Maḥmūd, elegáns kortárs költő; egy párverset idéz, az elsőt a *SM*-ban közöltekből.

4. **Čumāqlū** (fol. 102v.): – misztikus csavargó költő Māzandarān-ból; a bazárban az utcákon tekergett és ʿĀrif-nak nevezte magát; egyesek szerint ihletett költő; egy párversét idézi. – *AX* (fols. 114r-114v.): **Mīrzā Čumāqlū –** csavargó vándor dalnok Bārfurūš-ból; *ġazal*jából idézi ugyanazt a párverset, amit a *SM* is közöl. – *MF* (IV:205.): **Čumāqlū** Bārfurūš-ból, tehetséges ember volt; két párversét idézi, egyik azonos a fentiekkel.

5. **Vafā (**fols. 102v-103r.): – neve Mīrzā Ḥusayn, Aštarābād-ba való, de Muḥammad Bāqir xān, Fatḥ ʿAlī sah unokatestvére házanépéhez tartozott; *ġazal*jaiból idéz. – *AX*: nem szerepel. – *MF*: nem szerepel.

6. **Vāqif** (fol. 103r.): – neve Mīrzā Jānī, Ṭabaristān-ba való; két-háromezer párverséből kettőt idéz. – *AX*: nem szerepel. – *MF*: nem szerepel.

7. Mullā **Ḥusayn** (fol. 103r.): **–** Māzandarān-ban született; a tudós *ʿulamā* tagja, Muḥammad šāh Qājār [Āqā Muḥammad sah]-nál a főtanítómester (*mullābāšī*) rangra emelkedett, majd a trónörökös, ʿAbbās Mīrzā egyik nevelője volt; elkísérte őt az orosz háborúba, majd onnét visszatérve, 1218 [!]-ban Qazvīn-ban elhúnyt; öt párversét idézi. – *AX* (fols. 28r-28v.): **Ḥusayn** – őnagysága a māzandarān-i Sārī-ból származik, elemi tanulmányai után Iṣfahān-ban folytatta tanulmányait a tudós Āqā Muḥammad Sayyīdābādī és Mīrzā Abū-l-Qāsim irányításával; majd a császárvárosba került, s a mártírsah uralkodása alatt a nagytiszteletű *ʿulamā* vezetőségének tagjaként magas méltóságra jutott; 1213 [!]-ban, Qazvīn városában húnyt el; *ġazal*okat írt; *ġazal*jaiból idéz két párverset, melyek megtalálhatók a *SM* idézetei közt. – *MF*: nem szerepel.

8. **Mīrzā Ḥusayn Qulī** (fol 103r.): – Savādkūh-ba való, Māzandarān, de úgy tartják, hogy Qazvīn-ban nőtt fel; egy párverset idéz. – *AX*: nem szerepel. – *MF*: nem szerepel.

9. **Ḥāzin** (fol. 103r.): – neve Šayx Muḥammad ʿAlī, rokonságban áll Šayx Zāhid Gīlānī-val, a gīlānī Lāhījān-ban született, Iṣfahān-ban tanult, majd Hindūstān-ban, Benāres városában élt; egy párversét és *ġazal*ját idézi. – *AX* (fols. 116v-117r.): **Ḥāzin –** neve Šayx Muḥammad ʿAlī, rokona Šayx Zāhid Gīlānī-nak, a gīlān-i Lāhījān-ban született, Iṣfahān-ban nőtt fel, majd Hindūstān-ban, Benāres városában telepedett le; *ġazal*ját idézi, melynek első három párverse szerepel a *SM*-ban. – *MF* (IV:210.): **Ḥāzin Lāhījī –** neve Šayx Muḥammad ʿAlī, Šayx Zāhid Gīlānī rokonságából. Hindūstān-ban élt; az idézett három párversből kettő szerepel a *SM*-ban és az *AX*-ban is.

10. **Ṭūfān** (fol. 101v.): – neve Ṭabīb, a māzandarān-i Hazārjarīb-ből. Ifjúkorában Iṣfahān-ba ment, az ottani költőkkel vetélkedett, egy költővel azonban nem bírt, ezért búcsút mondott nemcsak a városnak de egész ʿIrāq-i ʿAjam-nek is, ʿIrāq-ba ment, zarándoklatot tett, 1009-ben halt meg [téves]; mintegy hétezer párverse van; idéz egy *qaṣīda*t, egy négysorost (*rubāʿī)* és egy *ġazal*t . – *AX* (fol.133r.): **Ṭūfān –** neve Ṭabīb, a māzandarān-i Hazārjarīb-ből; fiatalon Iṣfahān-ba ment, majd távozott ʿIrāq-i ʿAjam-ből; 1190[1775]-ben halt meg; dívánja hatezer párverset tartalmaz, ebből, *qaṣīda*t, *ġazal*t és *rubāʿī*t idéz, melyek

nagy része a *SM*-ban is megtalálható. – *MF* (V:721–725.): **Ṭūfān Māzandarāni –** neve Mīrzā Ṭabīb, a māzandarān-i Hazārjarīb-ből; tanulmányai után ʿIrāq-i ʿAjam-ba utazott, Iṣfahān-ban élt; Luṭf ʿAlī Bīg Āẕar kortársa, Najaf-ba zarándokolt; 1190[1775]-ben húnyt el; hétezer párverses dívánja van; hosszan idéz *qaṣīda*t, *ġazal*t, részben a *SM* anyagát is.

11. **Kūkab** (fol. 103.): – neve Sayyid Aḥmad, Bārfurūš-ból, Māzandarān; egy *rubāʿī*t idéz. – *AX*: nem szerepel. – *MF* (V:898.): **Kūkab Māzandarānī –** neve Sayyid Aḥmad, Bārfurūš városából; *ġazal*t, *rubāʿī*t írt; egy négysorosát (*rubāʿī*) idézi, ugyanazt, mint a *SM.*

12. **Miskīn** (fols. 103v-104r.): – neve Mīrzā ʿAbbās, Māzandarān-ból származik, régi családból; három párversét idézi. – *AX* (fol. 147r.): **Miskīn –** neve ʿAbbās, a szent Kerbelā-ban született, sorsa a māzandarān-ī Sārī városába vetette; egy párversét idézi, amelyet a *SM* is idéz. – *MF*: nem szerepel.

13. Mullā **Muḥammad** (fol. 104r.): – Sārī városába való, Māzandarān-ba; a mártírsah, [Āqā Muḥammad sah] uralkodása idején *mullābāšī* (főtanítómester) rangra emelkedett; megírta Muḥammad šāh Qājār történetét *Tārīx-i Muḥammadī* [Muḥammad krónikája] címen; négy párversét idézi. –*AX*: nem szerepel. – *MF* (V:944.): **Muḥammad Sāravī –** neve Mullā Muḥammad volt, a mártírsah, Āqā Muḥammad šāh Qājār szolgálatában magas méltóságra jutott, megírta a korszak történetét, s ennek *Tārīx-i Muḥammadī* [Muḥammad krónikája] címet adta; időnként verset is írt; egy párversét idézi, amit a *SM* is idéz.

14. **Maftūn** (fol. 104v.): – neve Sayyid Faẓlullah, Astarābād környékéről; két párversét idézi. – *AX*: nem szerepel. – *MF*: nem szerepel.

15. **Mušfiq** (fol. 104r.): – Astarābād-i lakos, úgy ismerik, mint „Āqā Kūčik"; két párversét idézi. – *AX*: nem szerepel. – *MF* (V:944.): **Mušfiq Astarābādī –** neve Āqā Kūčik volt, „más versét nem találtam" s egy párversét idézi, a *SM* idézetének egyikét.

16. **Mażhar** (fol. 104r.): – neve Mīr Muḥammad Ṣādiq, Astarābād-ból; két párversét idézi. – *AX*: nem szerepel. – *MF* (V:944.): **Mażhar Astarābādī –** kortárs költő, neve Mīr Muḥammad Ṣādiq, *ġazal*okat írt; két párverset idéz, ez azonos a *SM* idézetével.

17. **Muṭīʿ** (fol. 104r.): – neve Muḥammad Zakī, Ṭabaristān-ba való. „Naponta *qaṣīda*t (dicsének, óda) írt városáról s óránként az uralkodóról; mostanában ötven éves"; egy *qaṣīda*t és *ġazal*t idéz. – *AX*: nem szerepel. – *MF* (V:944–945.): **Muṭīʿ Māzandarānī** – neve Mīrzā Zakī volt; egy párverset idéz, mely a fenti *ġazal* első fele.

18. **Mūnis** (fol. 104v.): – neve Mīrzā Muḥammad Riẓā, a māzandarān-i Bārfurūš lakói közül, arab tanulmányai után Muḥammad Qulī Mīrzā herceg, Gurgān és Ṭabaristān ura szolgálatában másoló volt, majd a *nadīm* (társalkodó) rangot is elnyerte; *qaṣīda*-írásban jeleskedett; egy *qaṣīda*t idéz. – *AX* (fols.82r-82v.): **Mūnis** – neve Mīrzā Muḥammad Riẓā, a māzandarān-i Bārfurūš városából; elemi tanulmányi után Muḥammad Qulī Mīrzā herceg, Māzandarān ura szolgálatában írnok (*raqamnavīs*) volt; *qaṣīda*kat írt; *qaṣīda*t idéz, mely azonos a *SM*-ban idézett verssel. – *MF* (V:986.): **Mūnis Māzandarānī –** neve Mīrzā Muḥammad Riẓā, Bālfurūš városából, *munšī* (írnok) volt a helybéli urak hivatalában; ugyanazt a *qaṣīda*t idézi, mint az *AX* és a *SM.*

19. **Nūrī** (fol. 104v.): – „korunk Platonja" a nagyságos Mullā ʿAlī Nūrī; Iṣfahān-ban nőtt fel, ott is tanult, de a māzandarān-i Nūr-ból származik; számos tanítványa van; verset is írt; *ġazal*t és párverset idéz. – *AX*: nem szerepel. – *MF* (VI:1033.): **Nūrī Māzandarānī** – a

nagytudású Mullā ʿAlī a rustamdār-i Nūr-ból származik, Iṣfahān-ban tanult; írásai mind híresek; néha verset is írt; *ġazal*jaiból idéz, melyekből két párvers megtaláható a *SM*-ban is.

20. **Nadīm (**fol. 104v.): – neve Mīrzā Muḥammad, a māzandarān-ī Bārfurūš-ból; a *nadīm*-ok (társalkodó) legjobbika volt; *ġazal*jaiból idéz. – *AX* (fol. 99r): **Nadīm** – neve Mīrzā Muḥammad, ősei Qazvīn-ból mentek a māzandarān-i Bārfurūš-ba, ő már ott született; kiváló felolvasó volt; *ġazal*jaiból idéz, két párvers azonos a *SM* idézetével. – *MF* (VI:1063–1064): **Nadīm Māzandarānī** – neve Mīrzā Muḥammad, Īrvān-ból származik, őseinek földbirtoka volt; az afšār Nādir šāh áttelepítette őket onnét Māzandarān-ba, Damāvand környékére; majd a hindūstān-i hadjáratból hazatérve újra megdühödött rájuk s ezután ők Astarābād és Māzandarān területén szóródtak szét; apja, Mīrzā Kāẓim, Bārfurūš-ban telepedett le, a mártírsah alatt főszakács volt; a fiú Bārfurūš-ban született, ifjúkorában a Xāqān Ṣāhibqirān [Fatḥ ʿAlī sah] belső szolgálattevője lett, pihenéskor felolvasott neki; *ġazal*jaiból idéz; az idézett három párversből kettő megtalálható a *SM* és az *AX* idézetei közt.

21. **Navāyī** (fols. 104v-105r.): – neve Mīrzā Muḥammad Taqī, apja Mīrzā Riẓā Qulī, a „*Munšī al-mamālik*" vagyis birodalmi kancellár, kinek *taxalloṣ*a (írói neve) Sulṭānī és „életrajza itt következik a maga helyén" [lásd a 24. címszó alatt]; atyja halála után a Xāqān [Fatḥ ʿAlī sah] kormányhivatalában írnok; tudós ember, a pādišāh kancelláriájában néki van a leggyönyörűbb írása, stílusa elragadó, *taxalloṣ*a a felséges uralkodótól származik; négyezernél is több párverse van; főként *qaṣīda*iból idéz. – *AX:* nem szerepel. – *MF* (VI:1052–1054.): **Navā'ī-i Navā'ī** – neve Mīrzā Muḥammad Taqī, a *Munšī al-mamālik* , Hājī Mīrzā Riẓā Qulī fia, kinek *taxalloṣ*a Sulṭānī, aki az elhúnyt Xāqān [Fatḥ ʿAlī sah] kormányában Fārs és Xurāsān, sőt, az egész Īrān vezírje volt; az ifjú a tudományokban jártas, a művészetekben otthonos és tehetséges; *qaṣīda*iból idéz, melyek egy részét a *SM* is idézi.

22. **Nišāṭī** (fols. 105r-105v.): – neve ʿAbbās, a māzandarān-ī Hazārjarīb-környéki Surxdih faluból; tehetsége korán megmutatkozott, a székvárosban a nagyvezír, Mīrzā Muḥammad Šafīʿ házába került, ahol *qaṣīda*kat írt a sah és a hercegek dicsőítésére, „közbenjárásommal a pādišāh hallott róla"; *qaṣīda*iból idéz. – *AX* (fols. 99r-100r.): **Nišāṭī** – neve ʿAbbās, Surxdih faluból, Hazārjarīb környékéről, Māzandarān; az ifjú Sārī városába ment, s a māzandarān-i előkelőségeket dicsőítette, majd a hercegek és a sah következett, egyre magasabb rangra jutott, szülőfaluját *tuyūl*-birtokként kapta; dívánja van; *qaṣīda*iból idéz hosszan, számos párverse azonos a *SM* idézetével. – *MF* (VI:1064–1079.): **Nišāṭī Hazārjarībī Māzandarānī** – neve Mirzā ʿAbbās, a dāmġān-i Surxdih-ből, a Xāqān Ṣāhibqirān [Fatḥ ʿAlī sah] dícséretét zengte, kiváló tehetsége volt, de csekély szorgalma, mesterkéletlen stílusa híres; 1262[1845]-ben húnyt el; dívánja van; *qaṣīda*kat idéz hosszan, egyik sem azonos a fentiekkel, valamint egy *qit'a*t és egy *rubā'ī*t.

23. **Nāẓir** (fols. 105v-106r.): – neve Mīrzā Ṭāhir, a ṭabaristān-i ʿAlīābād-ba való, ősei tiszteletbenálló férfiak voltak ezen a vidéken; mikor a vezírség ʿAbdullāh Mīrzā hercegről Mīrzā Muḥammad Taqī ʿAlīābādī-ra szállt, a mi Mīrzā-nk is ennek szolgálatába állt és felelős posztot töltött be, majd visszatért szülőföldjére s Muḥammad Qulī Mīrzā herceg szolgálatába állt; versben és prózában egyaránt jó volt s a *ta'liq* írásban jeleskedett; ezernél több verse van; *ġazal*jaiból idéz. – *AX*: nem szerepel. **–** *MF*: (VI:1037.): **Nāẓīr Māzandarānī –** neve Mīrzā Ṭāhir, Muḥammad Taqī Mīrzā herceg szolgálatában nyerte az inspektorságot; Mīrzā Muḥammad Taqī ʿAlīābādī vámszedő rokonságából való; egy ideig a

Mulkārā [Muḥammad Qulī Mīrzā herceg] szolgálatában is állt; öt párversét idézi, mind szerepel a *SM* idézeteiben.

24. **Sulṭānī** (fol. 106r.): – neve Mīrzā Riẓā Qulī, a māzandarān-i Navāy-ba való; hosszú ideig *Munšī al-mamālīk* (a kancellária vezetője) volt, majd Xurāsān kormányzója lett [fiát lásd a 21. sorszám alatt], „részt vett édes testvéröcsém nevelésében", stílusa kiváló, verset is írt; egy párverset idéz. – *AX* (fol. 36r.): **Sulṭānī** – neve Mīrzā Riẓā Qulī, Navā-ba való, a mártírsah idején a kancellárián teljesített szolgálatot, hosszú ideig *Munšī al-mamālik* volt, Xurāsān vezírje majd Fārs kormányzója lett; politikai karrierjét hosszan taglalja; egy párversét idézi, mely azonos a *SM* idézetével. – *MF* (IV:401): **Sulṭānī Māzandarānī** – őnagysága Hājī Mīrzā Riẓā Qulī, Navā-ba való, a mártírsah alatt a kancellárián teljesített szolgálatot, s a Xāqān Ṣāhibqirān [Fatḥ ʿAlī sah] udvarában *Munšī al-mamālik* (a kancellária vezetője) lett, egy ideig Xurāsān majd Fārs kormányzója; *ġazal*okat írt; egy párverset idéz, mely azonos a fenti idézetekkel.

25. **Sayyīd Rahīm** (fols. 106r-106v.): – a māzandarān-i ʿAlīābād-ból; szerelmes verseket írt; két párversét idézi. – *AX*: nem szerepel. – *MF*: nem szerepel.

26. **ʿAzīz** (fol. 106v.): – neve Yūsuf, Rašt vidékéről, főként *ġazal*okat írt a szerelmes szív keserveiről; ifjan a székvárosba került, *taxalloṣ*át az uralkodótól kapta; *ġazal*jaiból idéz. – *AX*: nem szerepel. – *MF* (738–739): **ʿAzīz Lāhījī** – neve Mīrzā Yūsuf, a gīlān-i nemesek közül való, ifjan a székvárosba került, Fatḥ ʿAlī sah udvarába, ahol elismert költő lett, az uralkodó halála után egy darabig még a fővárosban élt, majd Šīrāz-ba költözött; főként *ġazal*t írt; két párverset idéz, mely a *SM*-ban is szerepel.

27. **ʿĀrif** (fol. 106v.): – Mullā Abū Jaʿfar-ként ismerik, a māzandarān-i Bārfurūš-ba való; *ġazal*jából idéz. – *AX*: nem szerepel. – *MF*: nem szerepel.

28. **Fikrat** (fols. 106v-107r.): – neve Sayyid Niʿmatullāh, Lārījān-ból; ʿAlīšāh herceg, a *Żill Sulṭān* nevelője volt, szolgálataiért Lārījān *šeyx al-islām*ja lett; 1209-ben húnyt el [téves!]; *ġazal*jaiból idéz. – *AX* (fol. 69r.): **Fikrat** – neve Sayyid Niʿmatullāh, a māzandarān-i Lārījān-ból, Bārfurūš-ban tanult, majd a székvárosba került, Lārījān *šeyx al-islām*ja lett; *ġazal*-jaiból idéz, ezek a *SM*-ban is szerepelnek. – *MF* (V:804.): **Fikrat Lārījānī** – neve Sayyid Niʿmatullāh, a māzandarān-i Lārījān-ból, Bārfurūš-ban tanult, majd tudása tökéletesítésére a székvárosba ment, Fatḥ ʿAlī sah parancsára ʿAlīxān herceg, a *Żill Sulṭān* nevelője lett, elnyerte Lārījān *šeyx al-islām*ja címet; *ġazal*jaiból idéz, ezek nagy része azonos a *SM* idézeteivel.

29. **Ṣafā** (fol. 107r.): – neve Mīrzā Abū'l-Haṣan, Jurjām Bastām-ból; Muḥammad Taqī Mīrzā herceg nevelője volt, járatos a *pahlavī* és az új költészetben s a törökben; néhány perzsa versét idézi dívánjából: *maṯnavī* és *ġazal*. – *AX*: nem szerepel. – *MF*: nem szerepel.

30. **Ṣāḥib** (fol. 107r.): – neve Mīrzā Muḥammad Taqī, ősei urak voltak Māzandarān-ban, főként ʿAlīābād-ban; évek óta a császári kancellárián van, néhány évet Zanjān-ban, Abdullāh Mīrzā herceg szolgálatában töltött, két éve, hogy Gīlān-ba, Muḥammad Riẓā Mīrzā herceghez került; főként *qaṣīda*i ismertek, ezekből idéz és egy *rubāʿī*t. – *AX* (fols. 64r-65r.): **Ṣāḥib –** neve Mīrzā Muḥammad Taqī, a megboldogult Mīrzā Muḥammad Zakī Māzandarānī fia, aki pedig a mártírsah dívánjában teljesített szolgálatot; jó nevelést kapott, Fatḥ ʿAlī sah adminisztrációjában egyre magasabb rangra jutott, kormányzó is volt; igen művelt férfiú volt; *qaṣīda*iból idéz, részben azt, mint a *SM*. – *MF* (V:637–672.): **Ṣāḥib**

Māzandarānī – őnagysága neve Mīrzā Taqī, s az elhúnyt Mīrzā Zakī pénzügyminiszter, *mustūfī al-mamālik* fia, ʿAlīābād-ba való; Fatḥ ʿAlī sah kormányában írnok (*dabīr*), tanácsadó (*mušīr*), hercegek vezírje majd birodalmi kancellár (*munšī al-mamālik*) lett. „Mikor az elhúnyt Xāqān [Fatḥ ʿAlī sah] Fārs-ba kegyeskedett jönni, hozzám, szolgájához oly kegyes volt, hogy csatlakozhattam császári udvartartásához és Tehrān-ba jöhettem." Kiváló volt versben és prózában, különösen a *qaṣīda*ban; 1256[1840]-ben Tehrān-ban húnyt el; öt-hatezer párversből álló dívánja van; *qaṣīda*iból idéz a kiváló politikusnak kijáró nagy terjedelemben, bennük a *SM* némely idézete is szerepel.

31. **Šaḥna** (fol. 107v.): – neve Muḥammad Mahdī xān, a māzandarān-i Bārfurūš-ból; Šīrāz rendőrfőnöke volt, *taxalloṣ*a is erre utal; három *rubāʿī*t és *ġazal*jából idéz. – *AX* (fol. 36v.): **Šaḥna,** – neve Muḥammad Mahdī xān, Māzandarān-ból, Fatḥ ʿAlī sah halála után Fārs-ba került és a tartomány kormányzója Šīrāz rendőrfőnökségét bízta rá; *ġazal*t és *rubāʿī*kat idéz, az egyik négysorost a *SM* is idézi. – *MF* (V:544–546.): **Šaḥna Māzandarānī** – neve Muḥammad Mahdī xān, apja Xurāsān-ba való, majd Māzandarān-ban telepedett le; Fatḥ ʿAlī sah halála után Šīrāz rendőrfőnöke lett a kormányzó akaratából. „Éveken át itt élt, atyai joga volt felettem, mivel én mostohafia voltam." Majd Iṣfahān-ban élt, 1247[1831]-ben húnyt el; csekélyke dívánja van; *qaṣīda*t idéz és *rubāʿī*kat, ezek egyike szerepel a *SM*-ban és az *AX*-ban is.

32. **Xirad** (fol. 107v.): – neve Mīrzā ʿAlī Mardān, Māzandarān lakói közül. Iṣfahān-ba ment tanulni; érzéke van a versekhez, különösen a *qaṣīda*hoz, díjakat is nyert; 1098-ban [téves!] Naxjavān-ban húnyt el; *qaṣīda*t és *rubāʿī*t idéz. – *AX* (fol. 117r.): **Xirad** – neve Mīrzā ʿAlī Mardān, Māzandarān-ból; Iṣfahān-ban tanult, 1198[1783]-ban halt meg Naxjavān-ban; *qaṣīda*t idéz, mely nagyrészt azonos a *SM* idézetével. – *MF* (IV:248.): **Xirad Nūrī**, – neve Mīrzā ʿAlī Mardān, Iṣfahān-ban tökéletesítette tudását, 1098 [!]-ban Naxjavān-ban húnyt el; „legjobb versét" idézi, mely egy része az *AX* idézetének.

33. **Xāṭir** (fol. 107v.): – neve Mīr Muḥammad Ḥusayn, a māzandarān-i Ašraf-ból. „Híres ez a verse" – mondja, de az idézet lemaradt a kéziratban. – *AX*: nem szerepel. – *MF* (IV:282.): **Xāṭir Ašrafī** – neve Mīr Muḥammad Ḥusayn, a māzandarān-i Ašraf lakója volt, az ő fia Āqā Mīr Asadullāh Ašrafī, aki Bārfurūš-ban lakik, és gyermekei híresek, köztük Sayyid Šukrullāh, aki tíz-tizenöt évig a szerzővel volt együtt és Iṣfahān-ban húnyt el; Mīr Muḥammad Ḥusayn-től egyetlen párverset jegyeztek fel az egykorú *tazkira*k, ezt idézi, s ez azonos a *SM* tabrizi kiadásában szereplő verssel.

Summary

The Persian Tazkira and Continuation

Tazkira is a special form of biography/anthology in Persian literature which goes back to the 6th c. H. It gives short biographical particulars of poets (writers/saints) of previous times with some selections of their poetical works. The basic principle of *tazkira*-literature is continuation, that is to say pieces of information go down continuosly from one *tazkira* to another. To illustrate this type of continuity the author presents special parts of three *tazkira*s from the early Qajar period.

Irodalomjegyzék

Aḥmed Golčin-Maʿāni: *Tārix-e taẕkerehā-ye fārsi*. 1–2. Teherán 1348–1350/1969–1972 [A perzsa taẓkira története]

Nizámi Arúzi: *Ritkaságok gyűjteménye avagy Értekezések az írnokról, a költőről, az asztrológusról és az orvosról*. Ford. Fridli Judit, Budapest 1984

Rieu, Ch.: *Catalogue of the Persian Manuscripts in the British Museum.* London 1879–1895

Riẓā Qulī xān Hidāyat: *Majmaʿ al-Fusaḥā.* 1–6. Szerk. Moẓāhar Moṣaffā, Teherán 1334–1340/1955–1961 [Ékesszólók gyűjteménye]